

Sprogpolitik og sprogpolitikker

foto: Rigmor Mydtskov

Michael Herslund

Professor, dr.phil. Institut for fransk,
Handelshøjskolen i København

Danmark har ingen tradition for sprogpolitik, og det nærmeste man kommer sprogpoltiske tiltag er Dansk Sprog­nævn og dets anbefalinger som med jævne mellemrum kodificeres i Ret­skrivningsordbogen. „Her i landet bry­der vi os ikke om sproglig grænsekon­trol” er en karakteristisk udtalelse af et af nævnets medlemmer, som meget godt resumerer nævnets overvejende hold­ning og muligvis også holdningen i to­neangivende og opinionsdannende kredse i befolkningen: Selv om vi lever i vel nok verdens mest gennemregulere­de samfund, hvor der er regler og for­ordninger om og afgifter og skatter på alt mellem himmel og jord, så anses det for enten kættersk eller latterligt at ville diskutere et spørgsmål som sprogpoli­tik, som karakteristisk nok reduceres til et spørgsmål om sproglig grænsekontrol, dvs. begrænsning af importen af låneord.

Den nuværende globaliserede situation gør det dog, hvadenten man piber eller synger, ikke blot relevant, men også nødvendigt at tage hul på en diskussion om en dansk sprogpolitik: Dagligt kon­staterer man det ene domænetab for dansk efter det andet. Når et stort uge­blad som *Se og hør* lancerer et nyt tv­blad som tillæg, hvad hedder det mon så? Jo, *TV Today*. Hvad er mon menin­gen med det? Er der nogen mening, el­ler tager man bare konsekvensen af at dansk fjernsyn efterhånden er næsten totalt engelsksproget - hvilket enhver kan overbevise sig om ved at løbe pro­grammerne igennem? Er der ikke brug for i det mindste en diskussion om sprogpolitik når Københavns Universi­tet ikke blot annoncerer, men forlanger ansøgninger skrevet på engelsk? Er der ikke engang en lov der sikrer danske borgere den ret at de kan skrive ansøg-

ninger om stillinger ved danske offentlige institutioner på dansk? Hvis en sådan lov ikke eksisterer, burde den så ikke findes? Og hvis det danske sprog ikke er sikret en samfundsmæssig placering i vores lovgivning, giver det så nogen mening at kræve dansk kundskaber af indvandrere? De vil sikkert i et lidt større perspektiv have mere gavn af at lære engelsk!

Sprogbeskyttelse

Når man diskuterer sprogpolitik, skal man gøre sig klart at ordet har mindst to betydninger: Sprogpolitik er dels en samling regler og forskrifter som fastlægger et sprogs status og rettigheder (evt. privilegier), og som kodificerer sprogbrugernes rette omgang med sproget, dvs. retskrivning, tegnsætning, grammatiske former osv. Dels betegner sprogpolitik de forskellige former for aktiviteter og tiltag som aktivt søger at fremme, styrke og beskytte et givet sprog. Traditionelt har sprogpolitik i begge betydninger mest været drevet i forbindelse med mindretalssprog, mens nationalsprog oftest kun har været udsat for sprogpolitik i den første betydning, for eksempel i kraft af ministerielle cirkulærer, udtalelser fra akademier, henvisninger til 'gode' forfatteres sprog, og lign., og i Danmark i kraft af Sprognævnets anbefalinger - andre aspekter af sproget og sprogbrugen har måttet klare sig selv. Men spørgsmålet er nu om ikke også de europæiske nationalsprog - ikke kun dansk - har brug for sprogpolitik i begge betydninger; presset fra engelsk, bakket op af det amerikanske økonomiske og elektroniske hegemoni, begynder at blive mærk-

bart, for nogle noget nær uudholdeligt.

Der er for mig ingen tvivl om at Danmark har brug for sprogpolitik i begge betydninger. I den første betydning, dvs. fastlæggelse af et sprogs og dets brugeres status og rettigheder, må det overordnede synspunkt være at den danske nations sprog er dansk, at undervisning og forvaltning foregår på dansk, og at alle danske borgere har ret til at modtage meddelelser, oplysninger og betjening, og til at kunne henvende sig til danske myndigheder og virksomheder på dansk. Dette indebærer at det ikke kan være tilladt at reklamere for varer og tjenesteydelser på et fremmed sprog, hvilket jo i stigende grad er tilfældet. Det indebærer også at brugsanvisninger og vejledninger skal foreligge på dansk, hvilket de ikke altid gør. Og det indebærer at man ikke kan blive stillet over for et krav om at skulle skrive en stillingsansøgning på noget som helst andet end dansk.

En aktiv sprogpolitik for dansk

Sprogpolitik i den anden betydning indebærer fortsat og øget støtte til for eksempel produktionen af dansksprogede film og andre kulturelle manifestationer som betjener sig af sproget; det indebærer også at man aktivt går ind i fremstillingen af danske ordbøger og grammatikker, sikrer støtte til oversættelser og til udviklingen af læremateriale til dansk ikke blot som modersmål, men også som andetsprog. Hvis man vil styrke dansks stilling, indebærer en aktiv og effektiv sprogpolitik også at man fortsat støtter udviklingen af dansk terminologi for alle områder

og satser målrettet på udviklingen af dansksproget programmelt og andre elektroniske værktøjer inden for de forskellige områder af IKT.

Kulturministeren afholdt i maj 2000 en konference på Louisiana som mandede

ud i et løfte om at der ville komme en sprogpolitik. Da vi ikke har set så meget til den endnu, er der måske endnu tid til det fromme ønske at den lovede sprogpolitik vil tage hensyn til bare nogle af denne artikels synspunkter. Før det er for sent.

Verdensborger i Danmark

... fortsat fra s. 15

Benny Andersen

Og sproget jeg synger og taler
er vævet sammen af ord fra hele verden
ikke bare fra tysk, engelsk og fransk
Næ, hør mit grønlandske:
anorak – kajak – tupilak
Tyrkisk: yoghurt – kiosk
Finsk: sauna
Arabisk: almanak – kaffe
Kinesisk: te
Mexikansk: tomat
Australsk: boomerang – kænguru
Sydafrikansk: apartheid
Jeg ku blive ved – så det gør jeg
Japansk: kimono – karate
Malajisk: bambus – asie
Indisk: bungalow – pyjamas
Jeg kan dem udenad i søvne
Ord fra hele den kvænnende klode
mødes i min mageløse mund
og for hver gang jeg udtaler dem
lyder de mere og mere som danske

Min skjorte er indisk
mine sko italienske
min bil japansk
mit ur fra Schweiz – eller Hong Kong
men midt i det hele er jeg så pæredansk
Alverden samles i mig
og bliver godt rystet sammen!

Sesam Sesam luk dig op ...
Eller er det mig der er Sesam?
I hvert fald vil jeg lukke mig op!